

**Sorsvonalak
a világfutásban** Rónay László:
Tamás Menyhért,
Magyar Művészeti
Akadémia, 2015.

Rónay László Tamás Menyhértről szóló monográfiája a Közelkép írókról című sorozatban jelent meg a Magyar Művészeti Akadémia gondozásában. Ez az igényesen összeállított kritikai életrajz nem titkoltan azzal a szándékkal íródott, hogy kijelölje az íróról szóló elemzések fő irányát a következő években.

Ha Tamás Menyhért Rónay által feldolgozott – rendkívül sokszínű, élménygazdag – életművét értő szemmel akarjuk megközelíteni, indulásnak célszerű áttekinteni a több mint kétszáz oldalas kötet függelékét, ahol nemcsak fontos életrajzi adatokat találunk a szerzőről, hanem műfajok szerint csoportosított alkotásainak kronologikus sorrendjét, valamint az íróval készített interjúk és a róla szóló szakirodalom leelőjeit is. Tamás írásművészetének vizsgálatakor – az őt méltató Vasy Géza útmutatása nyomán – feltétlenül utalnunk kell arra a három – taine-i eredetű – alapfogalomra: a fajra, a környezetre és az időre, amelyek egymásra hatása meghatározza az író alapattitűdjét.

Tamás Menyhért munkásságának átfogó – mondhatni teljességre törekvő – értelmezése rendkívül bonyolult feladat. Egyfelől azért, mert az alkotó a líra, az epika és a dráma műnemében egyaránt otthon van, másfelől, mert Tamás alkotói univerzumának feltárása lehetetlen az író meglehetősen összetett életkörülményeinek ismerete nélkül. Nem véletlen, hogy Rónay László könyvében egy külön fejezetet szentel annak, hogy felvázolja a szerző életútjának történelmi háttérét. Az etnikai konfliktusok, a háborús események miatt a bukovinai Hadikfalváról származó Tamás Menyhért többször kényszerült aktuális otthona elhagyására már gyermekkorában is; szinte állandóan új környezethez kellett alkalmazkodnia.

Az író sajátos helyet foglal el a magyar irodalmi életben, mivel a – kultúrájában és nyelvében az anyaországinál jóval archaikusabb – bukovinai valóság határozza meg gondolkodását, műveinek stílusát. Hagyományos és modern versbeszéd felé egyaránt nyitott, az évek múltával mind jobban kiteljesedő lírája ez alapján értelmezhető. Maga a szerző így vall eszmei és nyelvi indíttatásáról *Életrajz helyett* című prólogusában: „Íszákomban a nyelvújítás előtti magyar

nyelv ígérétevel, a város köregetegében csak az érlelt pillanatra vártam, hogy szavaimat a maguk tisztaságában szólaltassam meg.”

Rónay László, aki Kosztolányi Dezsőről, Márai Sándorról, Sík Sándorról és Mécs Lászlóról már korábban monográfiát írt, értő módon mutatja be a Tamás Menyhértet foglalkoztató egzisztenciális problémákat, valamint azt az eszményinek aligha nevezhető szférát, amelyben az alkotó feltárja egy keserves korszak minden fájalmát, kockázatát és izgalmát.

A kötetből megtudjuk, hogy első versei csak harmincéves kora körül keletkeztek, majd 1974-ben a *Szövetségben a fákkal* című gyűjteményben láttak napvilágot azok a költeményei, amelyek nem egyszerűen egy népcsoport embertelenül nehéz sorsát ábrázolják különleges atmoszférateremtő erővel, hanem a magyar beszéd és írás legmélyebb rétegeibe is visszavezetik a befogadót.

Az önmagát epikus hajlamú lírikusnak nevező Tamás Menyhért maga is reflektál arra, hogy a népköltészet értékei meghatározó szerepet játszanak írásművészetében, s tudatában van annak is, hogy alkotói attitűdjét nagymértékben a környezetében élő egyszerű emberek magatartásmintái határozzák meg (*Küszöbök*, 1978, *Messzülő ég*, 1980).

Rónay László a korai lírai művek után könnyed stílusban, ugyanakkor elismerésre méltó alaposággal elemzi Tamás Menyhért epikus alkotásait is. A monográfus annak érdekében, hogy a szerzőt minél autentikusabban mutassa be, az alkotóval készített interjúkból, valamint a róla írt szakirodalomból szervesen beépíti munkájába azokat a gondolatokat, amelyek hozzájárulnak a fent említett művekben megnyilvánuló emberi, gondolkodói mélység, illetve nyelvi szépség feltárásához.

Az irodalomtörténész hangsúlyozza, hogy az 1981-ben megjelentetett *Vigyázó madár* című lírizált prózában a költő Tamás Menyhért „élményrétegeinek” feldolgozása folytatódik – az addigiaktól eltérő formai eszközök felhasználásával. (E mű megértéséhez egyébként érdemes átolvasni Rónay László könyvének a bukovinai székely magyarok történetét feldolgozó fejezetét.) A kisregény a közösségi katalizmák által végletesen traumatizált egyén állandó létbizonytalanságát ábrázolja. Később az édesapja élettörté-

netét feldolgozó *Esőrácsok* (1984) is a magányossá váló ember pesszimista létfilozófiáját közvetíti az olvasó felé. Az író ezt követően olyan, az epika és a líra formanyelvét nagyszerűen ötvöző, balladai árnyalatokban bővelkedő prózai írásokkal jelentkezik, mint a *Mérleges idő*, az *Előcsend* és a *Forradások*.

Majd – egy sorozatnyi prózamű után – 1991-ben, Miskolcon megjelenik Tamás Menyhért *HELYtelen* című verseskötete, amelyben a költemények is, akár csak a korábbi epikus alkotások, a bukovinai székely magyarok „HELY”-kereséseit idézik fel.

A költő hetvenedik születésnapjára jelent meg az *Alkonyút* című kötet, amelynek – paradoxonnal szölvé – nem igazán a számvetés, inkább az összegzés az elsődleges célja. Ebben a 2010-ben napvilágot látott versgyűjteményben is a székely sorsvállalás elszántságával, az ősök hagyományaira építve, kimagasló erkölcsi-művészeti igényességgel fejezi ki gondolatait, érzéseit az alkotó.

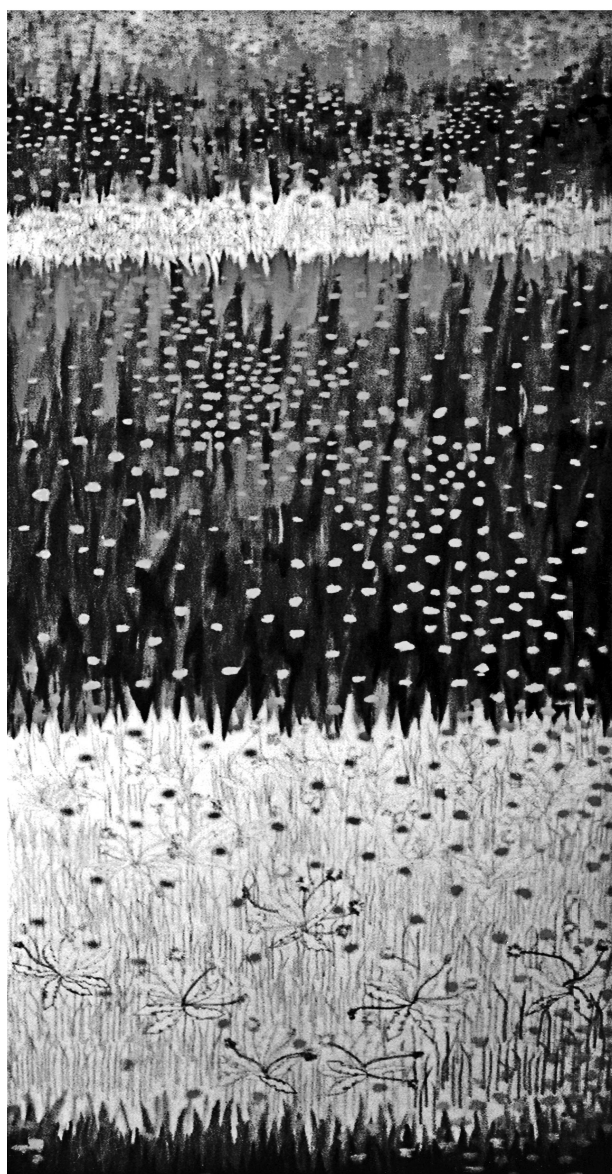
Tamás Menyhért költészete – Rónay összegző megállapítása szerint – József Attila, Illyés Gyula, Nagy László és Csoóri Sándor poétikai törekvéseit viszi tovább sajátos nyelvi leleménnyel. Lírája küldetés-tudatot tükröz; bibliai ihlettség vonul végig egész versvilágán. Ahogy – kivételes beleérzéssel és nagyfokú szellemességgel – egyik legemlékezetesebb költeményében, az *Ihletben* megfogalmazza: „Csakis itt lent: / A föld érintésével / érintheted meg az Istent”.

Az alkotó – prózai munkáihoz és verseihez hasonlóan – drámáiban is ahhoz a székely hagyományvilághoz kapcsolódik, amelynek fő jellemzője a ki-kezdhetetlen erkölcsi tartás és – nyelvi szempontból – a fantáziadús, egyszersmind lényegre törő beszéd (*Mérleges idő*, *Előcsend*, *A Szent-Anna tó regéje*, *A csodabárány*).

Az utóbbi évek terméséből – a főként történelmi témájú drámák mellett – még Tamás Menyhért viszonylag keveset emlegetett gyermekversei is említést érdemelnek. A *Halparádé* és az *Utazás Bekóciába* középpontjában a ritmussal és a szavakkal való kísérletezés áll. E művek célja az, hogy belehelyezék az olvasót egy olyan világba, ahol a lélek megőrizheti tiszta gyermeki látásmódját.

Tamás Menyhért – legújabb alkotásainak tanúsága szerint is – nemzeti és egyetemes emberi értékeket egyaránt közvetítő, az írást felelősséggel művelő, mértékadó kortárs szerzőnek tekinthető. Monográfiája rövid bemutatását zárják vallomásos sorai: „Sose kértem külön / HELYet magamnak, / megfér bennem e / nemzetelő táj, ez az / annyiszor elbékített / Kárpát-medence. / Múlóban is, / megélem, meg- / élhetem az arcom!”

Csontos Márta

Gyermekláncfű (300 × 150 cm, kárpit, vászon, festés, ceruzarajz, 2001)